

PARTENÓN

Identificación:

Atopámonos ante o *Partenón*, construído entre o 447-432 a. C. Os seus arquitectos foron Ictinos e Calícrates, e Fidias foi o escultor encargado da súa decoración. Localízase na Acrópole de Atenas. Forma parte da arte grega, concretamente da etapa clásica.

Contexto histórico-artístico:

Tras a fin da segunda guerra médica entre gregos e persas no 479 a. C., a cidade de Atenas comeza unha época de esplendor económico, cultural e político logo de liderar a Liga de Delos. A partir do ano 450 a. C. coa chegada de Pericles ao poder, a cidade alcanza a súa cota máis alta, e baixo o seu mandato comeza a construírse a Acrópole. O *Partenón*, como edificio máis significativo da parte alta da urbe, representa o triunfo da razón e do sentido cívico sobre a barbarie, o equilibrio das súas proporcións, o home como medida de todas as cousas (que a pesar das súas dimensións afastan o templo da monumentalidade exipcia), a corrección óptica dalgúns elementos como a inclinación das columnas, a distancia ideal entre os triglifos (unha corrección da razón sobre os sentidos) e a perfección da factura da súa ornamentación escultórica (chea de temperanza tanto nos rostros como nas posicións adoptadas). Mesmo na propia divindade á que está dedicada admiramos este perfeccionamento (Atenea, deusa da intelixencia e da sabedoría). Todo o devandito responde á manifestación do que entendemos como cultura clásica grega, é dicir, simetría, proporción, medida, harmonía e serenidade.

Análise e comentario:

Estamos ante un templo octástilo e períptero de orde dórica, construído en mármore. Os elementos sustentantes son columnas dóricas dispostas da seguinte maneira (8 x 17), polo que podemos dicir que se trata dun templo regular atendendo ás súas columnas. No seu interior atopamos unha disposición na súa expresión máis clásica, con *pronaos*, nave e *opistodomos*, e columnas dispostas en dous pisos. Na *naos* atoparíamos a famosa escultura en técnica crisoelefantina da deusa Atenea (estatua de ouro e marfil), realizada polo gran escultor Fidias nunha escala colosal. A súa construción é arquitrabada ou adintelada, e a cuberta é un tellado a dúas augas, que deixa dous grandes frontóns nas súas partes frontal e posterior. En canto á decoración é posible que encontrásemos acróteras nas esquinas inferiores dos frontóns. Aínda que o máis destacado en canto ao

ornamental serán a métopas, dispostas ao longo do friso exterior, realizadas por Fidias, e que representarían as grandes batallas mitolóxicas como a “Xigantomaquia”, a “Centauromaquia”, a “Amazomaquia” e a Guerra de Troia, realizados en baixorrelevo pero cunha exquisitez na súa factura, de gran movemento e harmonía. Debido a que estaba dedicado á deusa Palas Atenea, protectora da cidade de Atenas, as esculturas dos frontóns representaban a esta deusa. No principal, na parte oriental, atopábase o nacemento de Atenea (da cabeza de Zeus), hoxe desaparecido. No frontón occidental atoparemos a disputa entre Atenea e Poseidón polo Ática. No interior e rodeando o muro da nave, figura o friso das Panateneas que se trata dunha procesión votiva ou conmemorativa, á deusa da cidade, tamén realizada por Fidias nun baixorrelevo de exquisita factura técnica. Moitas destas esculturas e relevos desapareceron, pero a maioría, sobre todo as métopas consérvanse nun bo estado no Museo Británico de Londres.

Os templos gregos considerábanse como a morada dos deuses na Terra, así que non estaban construídos para oficios litúrxicos nin para cobixar grandes masas de xente. No seu interior albergábase a estatua do deus e habilitábase unha sala (xeralmente o *opisthodomos*) para as ofrendas e o tesouro. As cerimoniais realizábanse no exterior. Por tanto, a función do edificio sería estritamente relixiosa.

O *Partenón* é un dos edificios icónicos da historia da arquitectura, ademais de ser o edificio máis representativo da arte grega. Vai influenciar a unha infinidade de edificios ao longo da historia, sendo imitado por exemplo polo *Panteón* de Roma ou na parisina igrexa da *Madeleine*. Hoxe en día, aínda que moi deteriorado segue a ser un dos reclamos turísticos máis importantes do mundo.

TEMPLO DE NIKÉ APTERA

Identificación:

Atopámonos ante unha imaxe do Templo de *Atenea Niké* ou *Niké Áptera*. Atópase na Acrópole de Atenas e foi construído cara ao 421 a. C. polo arquitecto Calícrates. Pertence á arte grega clásica.

Contexto histórico-artístico:

Na arte grega desenvólvense novas concepcións estéticas afastadas da monumentalidade e colosalismo da arte exipcia, cargada de simbolismo e transcendencia. Búscase a beleza estética na medida do home, no número matemático, na proporción entre todas as partes e nun sentido de equilibrio e harmonía. Os edificios responden por tanto a esa concepción matemática da arte, ás veces coa utilización da proporción áurea, onde todas as medidas están conectadas a partir do módulo da columna. Esta aplicación racional da lóxica matemática á arquitectura, lonxe de encorsetala, volveuna máis flexible (adaptouse a diferentes templos, uns grandes como o *Partenón* e outros de dimensións reducidas como este de *Atenea Niké*). Coas ordes achegáronse novos matices; mentres o dórico representaba en si a fortaleza ou a masculinidade, o xónico, vindo de Asia Menor, transmitía feminidade, gracilidade e elegancia, o que o facía apropiado tamén para un templo de reducidas dimensións dedicado a unha deusa. A arte grega nunca deixou de evolucionar ata chegar a formas máis expresivas que se desenvolverán no período helenístico, onde se preferirá a orde corintia.

Análise e comentario:

Trátase dun edificio construído con sistema adintelado ou arquitrabado, con mármore do Pentélico. Trátase dun templo, xónico, anfipróstilo e tetrástilo. Debido ás irregularidades do terreo e ao pouco espazo dispoñible, foi necesario construír unha base en pedra calcaria para a súa construción.

A planta que presenta o templo é rectangular, de 8 x 4 metros, edificándose o templo sobre unha plataforma graduada, tamén coñecida como estereóbato ou crepidoma (*krepis*). Sobre a parte superior (estilóbato) levántanse as fachadas nos seus lados curtos, con catro columnas xónicas e no seu interior presenta unha nave, prescindindo do opistodomas e pronaos debido ao seu reducido tamaño. A nave está composta por dúas

columnas xónicas dispostas “in antis” detrás do pórtico. A fachada ou alzado ten catro columnas, que posúen base, composta por dous toros e unha escocia. As columnas monolíticas (talladas nun só bloque de mármore) son acanaladas con aresta morta e terminan cun capitel composto por volutas e un ábaco sobre o que descansa o entaboamento, que lle da un aspecto grácil e esvelto. O entaboamento componse dun arquitrabe dividido en tres bandas e un friso corrido con decoración escultórica. Sobre o friso dispónse unha cornixa sobre a que descansa un frontón triangular, tamén con decoración escultórica no seu tímpano. O friso é moi destacado, representándose nel escenas da batalla de Salamina (448 a. C.) onde os atenienses, con axuda dos deuses Zeus, Atenea e Poseidón, logran derrotar aos persas. Non sabemos moi ben como serían as esculturas do frontón pero polos restos atopados podemos afirmar que se deben á escola de Fidias, cunha profusión do uso da técnica de panos mollados, realizados con gran destreza técnica e de enorme plasticidade.

O estado de conservación do templo non é de todo bo, xa que perdeu gran parte das esculturas do friso e toda a súa cuberta incluíndo o frontón. Hoxe é un monumento declarado Patrimonio da Humanidade pola Unesco. A pesar do fin da Grecia Clásica, a súa influencia deixárase notar de forma inmediata no Imperio romano e logrará traspasar a fronteira do tempo deixando o seu sinal na arte do Renacemento e mesmo con máis forza no Neoclasicismo do século XVIII.

ERECTEION

Identificación:

Ante nós, o *Erechtheion*. Trátase un templo que forma parte do conxunto da Acrópole de Atenas, edificado por Mnesicles entre o 421 e 407 a. C. Construído en mármore, é un edificio de puro estilo xónico.

Contexto histórico-artístico:

Unha vez finalizadas as guerras médicas (490-479 a. C.) a cidade de Atenas comeza unha época de esplendor que culmina coa etapa de Pericles, que mandou construír a Acrópole de Atenas, como representación do poder que ostentaba Atenas en toda a Hélade. Estes anos coinciden co desenvolvemento da etapa clásica en arquitectura, que se caracteriza pola súa harmonía na construción. Así podemos dicir, que a arquitectura clásica será número, proporción e equilibrio; un exemplo témolo no cambio de módulo nas columnas o que fixo aos edificios máis esveltos, e neste caso podemos apreciar as columnas xónicas, que utilizaban un módulo de 18, é dicir, unha altura dezoito veces maior ao radio da columna na súa *éntase* (ou parte máis ancha). As columnas xónicas son moito máis eseltas que as dóricas, cun módulo de 16. Este novo modelo facía que se relacionase máis co feminino e usualmente dedicábanse a templos consagrados a deusas, como é o caso. Outro dos principios da arte grega será que a escala reside na medida do home, por iso atopámonos con templos que a pesar da súa grandiosidade quedan lonxe da monumentalidade exipcia. A arquitectura grega, no seu período clásico, culmina cos máis famosos edificios da Acrópole, incluíndo os Propileos, o *Partenón*, o templo de *Atenea Niké* e sen dúbida este particular edificio coñecido como o *Erechtheion*, reunindo os ideais de beleza gregos baseados na concepción racional e ordenada das proporcións do edificio.

Análise e comentario:

Atopámonos cun templo bastante singular e afastado dos cánones clásicos. En primeiro lugar a súa concepción tan particular débese a que ten que salvar os desniveis do terreo e a que debía respectar a situación dunha oliveira e tamén unha fonte de auga. Doutra banda, está dedicado a varias deidades. Así en primeiro lugar atopamos un pórtico hexástilo xónico no lado leste, que nos dá paso a unha *naos* dedicada á deusa Atenea. A parte máis recoñecible deste templo é a *Tribuna da Cariátides*, utilizada polo arquitecto

para romper a horizontalidade do muro sur. Componse de seis cariátides (columnas en forma de muller) que axudan a soste un entaboamento con friso xónico. Está construído en mármore do Pentélico. O *Erecteion* é un edificio relixioso cuxa función sería a de custodiar as ofrendas dos deuses, debido a que na Antiga Grecia o culto realizábase fóra do edificio. O seu significado quizais se atope no mito que enfrontou a Poseidón e Atenea polo patrocinio da cidade ateniense. A mitoloxía conta que o rei Cécrope mandou chamar a Atenea e Poseidón para ver quen podía ofrecer máis beneficio á cidade. Poseidón cravou o seu tridente no chan e de alí manou unha fonte de auga salgada; Atenea fixo xerminar a primeira oliveira da cidade. Cécrope deu entón o patrocinio a Atenea e de aí o nome de Atenas.

O *Erecteion* é un edificio cun carácter moi diferencial que o fai único aínda que a execución das Cariátides deixa notar nelas a influencia da escola de Fidias.

DISCÓBOLO

Identificación:

Atopámonos ante unha copia romana do coñecido *Discóbolo*, cuxo autor foi o escultor Mirón. Realizada en torno ao 455 a. C. podemos dicir que é a primeira obra do Clasicismo pleno dentro da arte grega. Hoxe atópase exposta no Museo Nacional Romano, e parece ser a máis fiel ao orixinal, malia que existen outras copias con algunhas diferenzas.

Contexto histórico-artístico:

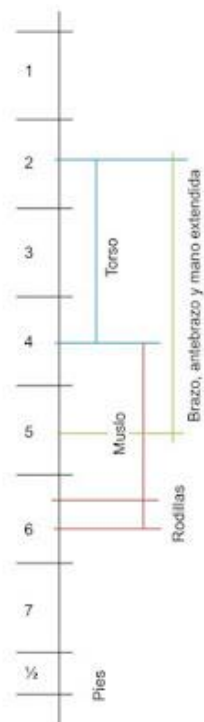
Co triunfo da democracia en Atenas e durante o goberno de Pericles, chégase a un período de esplendor político, económico e cultural. É durante este momento cando se forma o Clasicismo Pleno, que partindo de moitos dos avances que levaron a cabo durante o antigo Estilo severo, se introducen novos conceptos estéticos formados a partir da idealización na representación da natureza, o ideal do corpo humano como receptáculo da intelixencia e sobre todo a introdución da harmonía (entendida como proporción entre as partes e rexida pola matemática), na procura da representación ideal. Por tanto, a beleza, como criterio estético, exprésase dun modo racional, abandonando os temas mitolóxicos e insítese moito na representación do corpo humano, derivada do carácter antropocentrista da sociedade da época. As esculturas xa non terán unha mensaxe iconográfica, senón soamente estética, co fin de crear pracer pola simple contemplación da beleza. O seu único fin será a “arte pola arte”, alleo a outros significados de tipo político ou relixioso. O *Discóbolo* de Mirón, aínda ten certos trazos preclásicos, como a representación do *ethos*, que se observa nese xesto contido e sereno do atleta. Será unha das primeiras obras que representen este novo ideal de beleza, onde número e proporción xogarán un papel importante.

Análise e comentario:

Esta obra podemos considerala dentro do Pleno Clasicismo e reúne moitas das súas características. En primeiro lugar, asistimos a unha escultura onde a proporción, a harmonía e o número forman parte do concepto estético de beleza. Na composición, obsérvase claramente como a figura se inscribe nun semicírculo formado polos brazos, tratando de representar o equilibrio inestable dentro dunha composición xeométrica. Tamén é importante o concepto de mimese ou copia da natureza, así como o protagonismo do ser humano, ambos os conceptos fúndense nunha idealización do corpo masculino como se observa no canon empregado, perfectamente equilibrado, así como na representación de toda a anatomía. Supérase claramente o hieratismo arcaico, creando un movemento sen precedentes na escultura, a través de diagonais contrapostas (como as que se observan entre o torso e as pernas, así como coa contraposición dos arcos formados polos brazos), creando unha multiplicidade de puntos de vista que convida o espectador a contemplar a escultura desde diversos ángulos. O modelado é bastante plano, como podemos observar nos músculos. A excepción do pelo, tampouco observamos un gran tratamento da superficie, sen case contrastes entre as texturas. Fronte á tensión do momento, chama a atención o rostro case inexpresivo, herdanza do Estilo severo.

O *Discóbolo* é unha simple representación da beleza ideal do corpo humano. Seguramente a escultura estaría destinada a estar exposta nun ágora ou calquera outro espazo público. Recoñecida como a obra cumio de Mirón, foi moi afamada na súa época e mesmo en séculos posteriores, como sabemos a través das numerosas copias romanas que se fixeron. A súa influencia posterior na arte podemos vela mesmo no *Pensador* de Rodin.

DORÍFORO

Identificación:

A obra que temos diante, titulada como o *Doriforo*, é de Policleto. Esta escultura está considerada como unha das máis representativas da etapa Clásica da arte grega e corresponde a unha copia romana posterior conservada no Museo Arqueolóxico Nacional de Nápoles. Debemos situar o orixinal cara ao 440-430 a. C.

Contexto histórico-artístico:

O Clasicismo comeza coa vitoria sobre os persas, e vaise estender entre os séculos VI-IV a. C. Con esta etapa, da inicio un desenvolvemento das formas de goberno cara á democracia, o que na arte se traduce nunha evolución progresiva cara ao naturalismo.

No *Doriforo* podemos resumir todos os aspectos que Policleto plasmou nun libro, por desgraza perdido, coñecido como “*Kanon*”, e que aspiran a atopar a beleza ideal do corpo humano. Ademais, é de supoñer que esta obra tiña unha función decorativa, e poida que de exaltación do deporte. O seu significado último, está na intención do autor, de plasmar o seu ideal persoal de beleza. Representa dunha forma tanxible o que Policleto chamou o *Canon*, é dicir, o tipo ideal de beleza, neste caso, masculina.

Análise e comentario:

Trátase dunha escultura, tallada en mármore, aínda que posiblemente o orixinal fose realizado en bronce. É exenta e de vulto redondo, representando a un mozo atleta. Aparece xacendo de pé, cun brazo flexionado onde seguramente portaría unha lanza ou unha xavelina.

Contemplando esta obra observamos a encarnación quizá máis pura do corpo masculino perfecto. Ademais cumpre con todas as características da escultura grega no seu período clásico como son a elegancia austera, afastada das formas hercúleas ou os amaneiramentos que veremos despois con Praxíteles. O home preséntase sereno e sosegado, o que lle imprime un aire de solemnidade e grandeza. En canto á composición, observamos o uso do *contrapposto*, onde a maior parte do peso apoia nunha perna, deixando a outra exonerada. Esta tensión libérase cunha lixeira inclinación da pelvis e nos ombreiros. Debido a que o peso non está nivelado, inclúe unha rocha xunto á perna que soporta o peso. Na parte superior, a tensión recae sobre o brazo contrario á perna que soporta o peso, e que aparece flexionado ao portar unha posible lanza, mentres que o brazo contrario queda libre de tensión. A cabeza, mirando cara a un lado, permite romper o frontalismo e abrir a escultura a diferentes puntos de vista. Cabe falar dun certo resabio de arcaísmo, que se advirte na talla dos pectorais planos, e as duras liñas da cintura e a cadeira, demasiado marcadas. Policeto utiliza esta escultura para mostrar o seu prototipo de beleza, así a altura da escultura corresponderá coa medida de sete cabezas e media. O torso, pode dividirse en tres partes iguais tomando como medida a distancia existente entre o prego inguinal, o embigo e os pezóns. A cara tamén ten tres partes iguais coincidentes coa fronte, o nariz e o queixo. Busca en todo momento alcanzar esa proporción e harmonía que conduza á beleza ideal.

Esta escultura, xunto co *Discóbolo de Mirón*, inician o Período Clásico da escultura grega, e serán modelos a seguir, tanto na súa composición como na súa interpretación da beleza. Terán reflexo en artistas posteriores como Lisipo ou Praxíteles, aínda que con certas diferenzas palpables. Máis tarde, no Renacemento poderemos seguir o seu signo en obras tan importantes como o *David* de Donatello, ou mesmo no *David* de Miguel Anxo, así como noutros períodos posteriores como o Neoclasicismo.

MÉTOPAS DA CENTAUROMAQUIA DO PARTENÓN

Identificación:

Atopámonos cunha imaxe das métopas do *Partenón*. O seu autor é Fidias, un dos escultores que expresa a plenitude da Etapa Clásica. Están datadas cara ao 440 a. C. e hoxe atópanse expostas no Museo Británico.

Contexto histórico-artístico:

Con Fidias chegamos ao momento culminante da escultura dentro do período Clásico. A escultura de Fidias chega a unhas cotas altísimas en canto a movemento, ritmo, riqueza plástica e expresiva, innovacións compositivas, ou de representación como a técnica dos panos mollados. Antepuxo a procura da beleza interior ao uso de proporcións exactas e fai uso da liberdade creativa, tanto na representación dos personaxes como na composición de escenas non vista ata entón, como se observa nas métopas do *Partenón*.

As métopas teñen unha función decorativa dentro dos frisos da órde dórica. O significado das métopas forma parte dun ambicioso programa iconográfico que Fidias deseñou para o *Partenón*, onde ademais das métopas que representaban as grandes guerras mitolóxicas, atopamos o friso das *Panateneas* nos muros exteriores da *naos*, así como os dous frontóns (con dúas grandes escenas como son o nacemento de Atenea e a disputa entre Atenea e Poseidón). Con todo iso preténdese exaltar a grandeza da deusa Atenea, patroa da cidade de Atenas. A maneira de obrar de Fidias é novidosa porque busca unha beleza máis humana e porque é capaz de expresar o *pathos* ou sufrimento humano.

Análise:

Un conxunto de 92 métopas rodeaban o entaboamento do *Partenón*, na Acrópole de Atenas. Trátase de pezas cadradas de 1,35 metros de lado e realizadas en mármore. Atopamos altorrelevos figurativos e de carácter naturalista idealizados, que representan en cada un dos lados do templo unha das catro grandes loitas mitolóxicas: a Centauromaquia, a Xigantomaquia, a Amazonomaquia e a Guerra de Troia. Polos restos atopados sabemos que estiveron policromadas.

As composicións realizadas por Fidias adáptanse totalmente ao marco cadrado no *Partenón*. Como observamos, as representacións que reproducen escenas dos combates, están dotadas dun gran movemento, atopando ao longo da colección un gran repertorio de posturas e escorzos que dotan de gran dinamismo ao conxunto. Debemos engadir unha gran riqueza plástica en texturas, como observamos nos cabelos e as vestimentas (como capas e peles dos guerreiros), que a través dos seus pregos dotan de movemento e ritmo á composición. Tanto os pregos como a musculatura están ben marcados, utilizando o principio de diartrose, que consiste en acentuar con liñas profundas as divisorias de brazos

e pernas, así como os pectorais e o prego inguinal dando lugar a claroscuros que realzan o volume das figuras. Fídias, desmárcase da procura da beleza ideal e parece máis preocupado por mostrar serenidade e o dominio das paixóns, en consonancia co espírito relixioso e cívico da época.

O estado de conservación das métopas non é de todo óptimo, en primeiro lugar porque aparecen desligadas do seu contexto arquitectónico e en segundo lugar porque faltan pezas completas; as que se conservan, están na súa maioría, deterioradas. Son ademáis unha fonte de conflito entre o Reino Unido e Grecia, xa que esta última reclámaas como parte do seu patrimonio histórico-artístico.

En definitiva, o gran mestre da estatuaria grega abre o camiño a un novo tipo de expresión que terá grandes influencias no posclasicismo, visible en autores como Praxíteles, Lisipo ou Scopas.

HERMES CON DIONISOS

Identificación:

O grupo escultórico da imaxe, coñecido como *Hermes e Dionisos neno*, data aproximadamente do 350 a. C. Realizouno Praxíteles e podémolo enmarcar dentro do período Postclásico da arte grega. A escultura atópase hoxe exposta no Museo Arqueolóxico de Olimpia e trátase dun dos poucos orixinais gregos que chegou aos nosos días.

Contexto histórico-artístico:

Durante o século IV a.C. ten lugar o Posclasicismo. Este estilo, evolución do período Clásico, continúa na procura da beleza ideal. Con todo, agora a beleza non reside tanto na xeometría, a proporción e a matemática, senón que se recorre a conceptos como a elegancia e o refinamento, dando lugar a unha escultura máis esvelta, lixeira e cun carácter máis humano ou amable. Abandónase a representación do *ethos* entendido como o dominio das paixóns, e prefírese representar o *pathos* deixando mostrar as emocións humanas. Este tipo de arte vén ser o reflexo dunha sociedade que se distancia do esplendor político e cultural da época de Pericles e entra nunha profunda crise marcada polas continuas guerras entre as diferentes *polis*, así como tamén a irrupción de novas formas de pensamento que abandonan o platonismo e a procura da virtude, para dar lugar a outras filosofías como o hedonismo (ou goce dos praceres, ao que se achega este *Hermes con Dionisos*), ou ben o estoicismo (mellor representado por Scopas). O postclasicismo terá unha gran influencia na posterior etapa Helenística, onde asistiremos a un barroquismo das formas clásicas, que se inicia precisamente no primeiro. A temática é mitolóxica e

representa a Hermes, deus mensaxeiro, ofrecendo un acio de uvas a Dionisos (deus do viño e da festa), ao que leva cara ao Olimpo para ser coidado polas ninfas.

Análise e comentario:

É un grupo escultórico de tipo figurativo e carácter naturalista, de vulto redondo. Como podemos observar é unha talla moi delicada e suave. As formas son moito máis naturais que as que podemos atopar no período Clásico, onde os planos xeométricos están claramente definidos na anatomía, como xa vimos no *Doríforo*. Aquí o *canon* utilizado é máis esvelto que o de Policleto, o que contribúe a dotar de maior graza e lixeireza á escultura, ao que engadiremos o uso da coñecida como “curva praxiteliana”, onde o contrabalanceo típico do *contrapposto* acentúase de forma extrema (obsérvase no corpo de Hermes), achegando un gran dinamismo á escultura. Estas formas contribúen a crear unha imaxe moito máis próxima e humana dos deuses no ollo do espectador, que tamén se manifesta ao crear un diálogo de miradas entre Hermes e Dionisos. A mesma acción de ofrecer o acio ao neno, contribúe a crear esa imaxe máis humana das divindades. A talla é rica en texturas e efectos plásticos, como podemos observar na suavidade da pel, que contrasta co pelo e cos pregos do manto que utiliza como estribo e que axuda a soste-lo peso da escultura. Tanto os rizos do cabelo como a capa crean efectos de luces e sombras que resaltan o torso do protagonista. A composición ábrese ao espectador co brazo estendido de Hermes sostendo o acio (non conservado). A pesar de ser de vulto redondo, está claramente concibida para observarse desde un plano frontal. Non coñecemos ben a función e significado deste grupo escultórico, pero poida que tivese unha función conmemorativa, tratando de representar a paz entre dúas *polis* protexidas por cada un destes deuses.

Hay que engadir, a importancia do androxismo que desprende a figura de Hermes, claramente inspirado na arte xónico-ática, na que a feminidade sempre estaba presente. A influencia desta escultura (tanto para as posteriores do autor como para as doutros artistas), é de suma importancia non só pola mestría coa que traballaba o mármore, senón tamén por deixar en herdanza a famosa curva. Ademais é a primeira representación dun deus en forma de neno, polo que vai ser un referente claro para a arte cristiá posterior. O estado de conservación da peza é moi bo fóra dun brazo que se perdeu.

APOXIOMENOS

Identificación:

Podemos ver unha imaxe dunha copia romana en mármore do *Apoxiomenos*, que quere dicir “O raspador”. A obra orixinal, seguramente fundida en bronce, realizaríase cara ao 330 a. C. e podémola enmarcar dentro do estilo coñecido como Postclasicismo. O seu autor foi Lisipo. Hoxe atópase exposta nos Museos Vaticanos nun bo estado de conservación.

Contexto histórico-artístico:

A finais do século IV a. C. a Hélade atravesaba un período de inestabilidade política e económica, lonxe do esplendor da Atenas de Pericles. A maioría das *polis* gregas están a piques de sucumbir ante o poder dos macedonios. Esta situación leva á sociedade a abandonar moitos dos ideais cívicos da época Clásica e a incorporar ideas de novas correntes filosóficas como o estoicismo ou o hedonismo. Esta crise política, económica e social ten o seu reflexo na arte, que aínda que mantén unha gran capacidade técnica, busca a expresión das paixóns nas súas obras, como é o caso da *Ménade Danzante* de Scopas, a humanización dos deuses como a *Afrodita de Cnido* de Praxíteles, ou a procura de momentos máis humanos e cotiáns (lonxe da procura da gloria e o triunfo) como é o caso do *Apoxiomenos* de Lisipo, un dos escultores máis recoñecidos e prolíficos do seu momento.

De Lisipo convén precisar que era un artista da corte de Alexandre Magno, considerado como o último dos escultores clásicos e tamén o que abre a porta cara unha nova época, o helenismo. Seguramente Lisipo sexa o autor do Posclasicismo con máis influencias do período anterior, como se adiviña polo tema elixido. Lisipo demostra un interese por volver ao uso da matemática e a proporción como medida de beleza, empregando un *canon*, aínda que neste caso lixeiramente superior ao de Policeto, cunha altura de oito cabezas, fronte ás sete que empregaba o anterior.

Por outra banda, os Xogos Olímpicos (creados no 776 a. C.) van ser un fito universal da cultura grega e as representacións retratando aos participantes van ser múltiples, como podemos ver na presente obra ou no *Discóbolo*.

Análise e comentario:

Trátase dunha escultura figurativa, de carácter naturalista con certa idealización, esculpida en mármore, representando un home espido en pé e de vulto redondo. A temática da obra é unha das máis tradicionais e predilectas da estatuaria grega, xa que amosa a un atleta, neste caso, no momento de limpase o corpo cun estríxil (que servía para retirar o aceite co que se untaban os deportistas, e que tras a competición sacábase ceremoniosamente xunto co po e o resto de sucidade). Con todo, o atleta non se mostra no momento do triunfo (como o *Diadumeno* de Policeto), senón nun momento máis cotián e carente de gloria e heroicidade.

O principal aspecto no que debemos focalizar a atención é na proporcionalidade canónica, cuxo corpo está composto en estatura por sete cabezas e media, para ser exactos. Inclúese tamén o *contrapposto* e a diartrose (forma desmesurada de representar as articulacións) como se observa en brazos, ombreiros e o prego inguinal, aínda que cun modelado máis fino e elegante, tratando de eludir os planos duros e xeométricos do *Doríforo*, que finalmente se traduce nun sutil claroscuro. O rostro do *Apoxiomenos* aparece inexpresivo, volvendo ao *ethos* clásico (virtude de ocultar as paixóns ou emocións). A gran diferenza con respecto a Policeto quizá sexa a utilización dun gran escorzo, onde os brazos se adiantan obrigando a abrir un pouco máis as pernas. Isto multiplica os puntos de vista e da lugar a unha composición de carácter aberto.

A influencia de Lisipo sería decisiva na arte helenística, sobre todo no xénero do retrato psicolóxico froito da necesidade de sorprenden ao espectador con efectos inesperados. Descoñécese a función desta escultura, así como o lugar para onde ía destinada, pero sabemos que foi unha gran inspiración para moitas obras da arte romana.